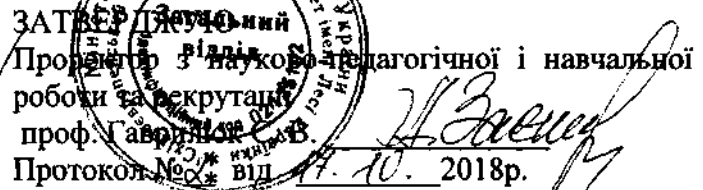

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра педагогічної та вікової психології

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол з науково-педагогічної і навчальної
роботи та рекрутації
проф. Гавришук В.
Протокол № 08/ВШ 17.10. 2018р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

підготовки бакалавра
спеціальність: 0301 Соціально-політичні науки
напрямок підготовки: 6. 030102 Психологія

Програма навчальної дисципліни «ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ» підготовки бакалавра, галузі знань: 0301 Соціально-політичні науки, напрям підготовки 6.030102 Психологія

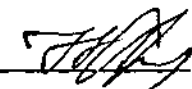
Розробник: Гошовська Дарія Тарасівна, кандидат психологічних, доцент

Рецензент: Мушкевич Мирослава Іванівна кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології
протокол № 2 від 5 . 09 . 2018 р.

Завідувач кафедри: проф. Гошовський Я.О.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології
протокол № 1 від 5.09 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету Іванашко О.Є.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма	Галузь знань: 0301 Соціально-політичні науки напрямок підготовки 6.030102 Психологія Освітня програма: Психологія Освітній ступінь: бакалавр	За вибором
Кількість кредитів – 4		Рік підготовки: 4-й
Модулів – 3		
Змістових модулів – 2		Семестр 7
Загальна кількість годин - 120		Лекції - 16 год.
		Практичні, семінарські - 12 год.
		Лабораторні - 14 год.
	Самостійна робота – 70 год.	
	Вид контролю: залік	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психологія девіантної поведінки» є поведінкові відхилення дітей на всіх онтогенетичних щаблях розвитку.

Метою навчальної дисципліни є сформувати знання щодо змісту, видів, соціально-психологічних чинників і психологічних особливостей корекції девіантної поведінки особистості, а також сприяти розвитку в студентів відповідних професійних умінь і навичок.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ:

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- визначення девіантної поведінки людини;
- основні психологічні поняття, які застосовуються при визначенні девіантної поведінки людини;
- типи, форми та структуру девіантної поведінки з урахуванням ендо- та екзогенних умов її прояву і формування;
- наукові підходи до оцінки поведінкової норми, патології та девіацій;
- варіанти девіантної поведінки людини; взаємозв'язки та залежності між формами психічного відображення в структурі девіантної поведінки;

- основні принципи вивчення психологічних аспектів девіантної поведінки, методи її дослідження і корекції психологічний зміст поняття “девіантна поведінка”;
- вікові і гендерні особливості прояву девіантної поведінки особистості;
- принципи, стадії, методи психологічної діагностики девіантної поведінки та її чинників;
- особливості діяльності психолога щодо профілактики девіацій у поведінці особистості;
- особливості діяльності психолога щодо корекції девіантної поведінки особистості;
- основні напрями соціально-психологічної реабілітації особистості з девіантної поведінкою;

вміти – користуватись адекватними прийомами і методами для якісного засвоєння знань;

- організувати творчий, інноваційний пошук шляхів вирішення проблемних ситуацій в межах навчальної дисципліни;
  - реалізувати теоретичні знання на практиці;
  - планувати та організувати самостійну роботу з першоджерелами;
  - визначати межі психологічного предмету при визначенні девіантної поведінки.
- виявляти види девіантної поведінки особистості;
- визначати чинники, що сприяють відхиленням у поведінці особистості;
  - використовувати методи психологічної діагностики особистості з девіантною поведінкою;
  - надавати психологічну допомогу особистості з девіантної поведінкою, зокрема консультації телефоном.

4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Інд.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6	7 8
Змістовий модуль I. Загальні питання спеціальної психології						
Тема 1. Предмет та завдання психології девіантної поведінки. Сутність, форми прояву та структура девіантної поведінки	16	2	2	2		10
Тема 2. Типологія девіантної поведінки	20	4	2	4		10
Тема 3. Психологічні	26	2	2	2		10

механізми формування девіантної поведінки в підлітково-молодіжному середовищі						
Тема 4. Девіантна поведінка особистості в умовах депривації	16	2	2	2		10
Разом за змістовим модулем 1	68	10	8	10		40
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти психічного розвитку осіб із девіантною поведінкою						
Тема 5. Психологічні основи діагностики девіантної поведінки особистості	23	4	2	2		15
Тема 6. Психолого-педагогічні технології профілактики і корекції девіантної поведінки	21	2	2	2		15
Разом за змістовим модулем 2	50	8	8	4		30
Усього годин	120	16	20	14		70

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Трансформація суспільства і соціопсихічні девіації особистості.	5
2	Прояви девіантної поведінки особистості у сфері найбільш значущих соціальних відносин	5
3	Локус контролю девіантної поведінки особистості.	5
4	Соціально-психологічний портрет наркомана і токсикомана.	5
5	Мода як специфічна форма девіантної поведінки.	5
6	Роль ЗМІ у виникненні девіантної поведінки важковиховуваних дітей.	5
7	Обдарованість особистості і девіантна поведінка.	5
8	Почуття “дорослості” як суперечність між орієнтацією на самостійність і відсутність відповідного життєвого досвіду	5
9	Особистісні відхилення у підлітковому віці (синдром відчуження, реалізація, деперсоналізація, депресія, дисморфофобія).	5
10	Вплив референтної групи на соціальну поведінку особистості.	5
11	Етнокультурні, регіональні, демографічні особливості й	5

	виміри молодіжної девіантної поведінки.	
12	Діти-сироти, “вуличні” діти (волоцюги): соціально-економічні та культурно-психологічні аспекти вирішення проблеми.	5
13	Попередження і профілактика окремих форм соціальних патологій (злочинності, пияцтва, наркоманії, суїцидальної поведінки тощо).	5
14	Особливості роботи "телефону довіри" як анонімного консультування особистості, схильної до девіантної поведінки.	5
Разом		70

6. ВИДИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

Загальні вимоги до виконання:

- індивідуальне завдання повинно мати практичне спрямування та носити творчий, дослідницький характер;
- тип індивідуального завдання – емпіричне вивчення особистості дитини з проблемами психофізичного розвитку;
- виконується ІНДЗ з дотриманням усіх усіх вимог до прикладних робіт. Текст повинен бути надрукований на принтері через 1,5 міжрядкових інтервали на одному боці аркуша білого паперу формату А4. Шрифт Times New Roman, 14 пт. Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями: ліве – 25 мм, нижнє, верхнє – 20 мм, праве – 15 мм. За обсягом ІНДЗ має складати 15-20 сторінок. ІНДЗ починається з титульного аркуша, за ним розміщуються послідовно зміст ІНДЗ, основний текст (методики, схеми, таблиці, графіки, завдання, інтерпретація отриманих даних, висновки, рекомендації стосовно корекції відхилень), список використаних джерел (не менше 15);
- оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання:

Рівень виконання ІНДЗ	К-ть балів
ІНДЗ виконано відмінно: цілісно і повно висвітлена тема із сформульованими власними висновками	10
Недостатньо висвітлена тема із нечітко сформульованими власними висновками та рекомендаціями	5-9
Задовільне виконання ІНДЗ – неповно висвітлено тему без власних висновків студента, недостатньою кількістю задіяних методик	3-4
Тема висвітлена без чіткого розуміння суті дослідження	1-2

У межах навчального курсу студенту пропонується виконати **навчально-дослідницький проект**, який включає три завдання (теоретичне, практичне і творче):

Теоретичне завдання: *опрацювати статтю (конспект і виступ):*

1. Роль та значення клініко-психологічних досліджень у розвитку культурно-історичної теорії формування свідомості Л. С. Виготського.
2. Співвідносність факультативних та аблігативних особливостей психічного розвитку проблемних дітей.
3. Актуальні питання сурдо- та тифлопсихології.

Підготувати доповіді за темами:

1. Профілактика відхилень психічного розвитку.
2. Психологічні особливості дітей з ЗПР.
3. Психологічні особливості дітей з мовленнєвими порушеннями.
4. Поняття про компенсаторні та деприваційні феномени.
5. Компенсаторні феномени.
6. Деприваційні феномени.
7. Депривація та порушений розвиток.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Загальна оцінка за курс складається як алгебраїчна сума оцінок за кожен з двох модулів: складається з балів, які отримує студент за навчальну діяльність – підготовку та виступи на практичних заняттях та виконання лабораторних робіт (15 балів) - в межах одного модуля, (за два модулі 30 балів) і виконання та захист індивідуальних завдань (10 балів). При цьому загальна кількість балів за поточну роботу не може перевищувати 40 балів. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS. На оцінку завдань модуля I відводиться 20 балів, модуля II - 20 балів, модуля III - 60 балів. Наприкінці вивчення курсу, формою підсумкового контролю є залік, який оцінюється від 0 до 60 балів.

Модуль I передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного курсу, виконання практичних робіт безпосередньо на заняттях та виконання і захист лабораторних робіт. Загальна кількість балів цього модуля становить 30 .

Модуль II передбачає виконання лабораторних занять, здійснення емпіричного дослідження. Таким чином, максимально можлива оцінка за виконання модуля 2 становить 10 балів.

Модуль III передбачає перевірку підсумкових знань і вмінь студентів шляхом написання контрольної роботи. Оцінка за модуль III виставляється за виконання студентом контрольної роботи, що передбачає перевірку теоретичних знань. Контрольна роботи оцінюються за 60-бальною шкалою.

Поточний контроль (макс = 40 балів)						Контрольн а робота	Загальна кількість балів	
Модуль 1			Модуль 2					
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Лабораторні заняття		
T 1	T2	T3	T4	T5	T6			
						10	60	100

5	5	5	5	5	5			

Переведення підсумкових семестрових оцінок, виражених у балах за 100-бальною шкалою, в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS здійснюється відповідно до наведеної нижче таблиці:

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
67-74		
60-66	задовільно	
1-59	незадовільно	не зараховано з можливістю повторного складання

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки / Бондарчук О. І.: курс лекцій. – К.: МАУП, 2006. – С. 1-15
2. Виденеев И. А. Психология девиантного поведения / Виденеев И. А.: учебное пособие. – Х.: Ун-т внутр. дел, 1997. – С. 4-16
3. Виноградна О. В. Особливості сприймання молоддю епізодів насильства в художніх фільмах / Виноградна О. В. // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 5. – С. 50-54
4. Волков Ю. Г. Социология в вопросах и ответах / Волков Ю. Г., Мостовая И. В. – М.: Гардарики, 1999. – С. 318-320
5. Врачинська Н. Ф. Профілактика агресивної поведінки підлітків / Врачинська Н. Ф., Булгакова О. М. // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 12. – С. 38- 4.
6. Гошовський Я.О. Психологія девіантної поведінки / Гошовський Я.О.: посібник.- Дрогобич, 2010-287с.
7. Греса Н. Психологічні особливості антиципаційної спроможності неповнолітніх правопорушників з різним ступенем усвідомлення провини / Греса Н. // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 4. – С. 77-80
8. Гридковець Л. М. Родинний фактор у розвитку та подоланні наслідків сексуального насилля над дітьми / Гридковець Л. М. // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 11. – С. 57-63

9. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения) / Змановская Е. В.: учебн. пособ. – М.: Академия, 2003. – 288 с.
10. Карпенко В. Сучасний стан психічного здоров'я студентської молоді: емоційна, міжособистісна та рольова сфери / Карпенко В., Миколайчук М., Войтенко В., Мединська Ю. // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 11. – С. 2-8
11. Кондрашенко В. Т. Девиантное поведение у подростков: социально-психологические и психиатрические аспекты / Кондрашенко В. Т. – Минск: Беларусь, 1988. – С. 75-95
12. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения / Менделевич В. Д. : учебное пособие. – СПб.: Речь, 2005. – С. 10-27
13. Ніколенко Д. О. Роль антиципації у профілактиці девіантної поведінки неповнолітніх / Ніколенко Д. О. // Юридична психологія та педагогіка. – 2009. – № 1. – С. 153-165
14. Социальные отклонения. Введение в общую теорию. – М.: Юрид. лит., 1984. – С. 3-115
15. Супрун М. О. Психологічні основи попередження злочинності серед неповнолітніх / Супрун М. О., Перепечина Н. М. // Юридична психологія та педагогіка. – 2009. – № 1. – С. 121-132
16. Шнейдер Л. Б. Девиантное поведение детей и подростков / Шнейдер Л. Б. – М.: Академический Проект, 2005. – С. 8-23

9.ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Основні напрями, об'єкт та предмет психології девіантної поведінки.
2. Психологія девіантної поведінки як міждисциплінарна галузь наукового знання: завдання, категорії, методи.
3. Соціально-психологічна сутність поняття норми як визначальної основи розуміння девіантності.
4. Поняття соціальної норми. Ієрархія соціальних норм.
5. Девіантність як механізм соціогенезу.
6. Значення відхилень від норми для біологічної еволюції та суспільного розвитку. Позитивні та негативні девіації.
7. Сучасні наукові підходи до оцінки поведінкової норми.
8. Девіантна поведінка людини.
9. Поведінкова норма, девіація та патологія.
10. Місце психології девіантної поведінки в системі наук про поведінку.
11. Статистичний підхід до девіацій.
12. Принципи розрізнення психологічних феноменів та психопатологічних симптомів.
13. Психічна індивідуальність та її структура.
14. Зовнішні та внутрішні фактори поведінки особистості.
15. Основні підходи до пояснення причин девіантної поведінки: психоаналітичний, когнітивний, гуманістичний.
16. Чинники, що зумовлюють девіантну поведінку особистості: соціальні та соціально-психологічні.

17. Чинники, що зумовлюють девіантну поведінку особистості: психолого-педагогічні та індивідуально-психологічні.
18. Темпераментальна збалансованість людини.
19. Гармонічна особистість.
20. Типи девіантної поведінки.
21. Делінквентний тип девіантної поведінки.
22. Адиктивний тип девіантної поведінки.
23. Патохарактерологічний тип девіантної поведінки.
24. Психопатологічний тип девіантної поведінки.
25. Тип девіантної поведінки, пов'язаний із гіперздібностями.
26. Психологічні особливості креативної поведінки.
27. Форми девіантної поведінки.
28. Агресивна поведінка.
29. Аутоагресивна поведінка.
30. Поведінка, пов'язана із зловживанням речовинами, що викликають стани зміненої свідомості.
31. Порушення харчової поведінки.
32. Сексуальні девіації і перверсії.
33. Надцінні психологічні захоплення.
34. Комунікативні девіації.
35. Аморальна поведінка.
36. Неестетична поведінка (девіації стилю поведінки).
37. Психологічна характеристика гіперкінетичної (гіпердинамічної) поведінки.
38. Структура девіантної поведінки.
39. Етнокультурні варіанти девіантної поведінки.
40. Складові етностереотипів поведінки.
41. Гендерні варіанти девіантної поведінки.
42. Типи статево-рольових особливостей.
43. Психологічні особливості девіантної поведінки у жінок.
44. Психологічні особливості девіантної поведінки у чоловіків.
45. Вікові варіанти девіантної поведінки.
46. Вікова поведінкова норма.
47. Психологічні аспекти дитячих девіацій.
48. Психологічні аспекти девіацій у підлітковому віці.
49. Психологічні аспекти девіантної поведінки у дорослому та похилому віці.
50. Професійні варіанти девіантної поведінки.
51. Девіантна поведінка у соматично хворих людей.
52. Психологічна характеристика істероїдної поведінки.
53. Психологічна характеристика нарцистичної поведінки.
54. Характеристика принципів роботи психолога по корекції девіантної поведінки.
55. Способи та методи психологічної корекції та консультування людей із девіантною поведінкою.
56. Психологічна корекція девіантної поведінки.
57. Принципи відбору психокорекційних методик.

58. Характеристика методів та методик психологічної допомоги людям із ознаками девіантної поведінки.
59. Характеристика психокорекційної роботи, спрямованої на подолання ознак девіантної поведінки.
60. Характеристика психоконсультаційної роботи, спрямованої на подолання ознак девіантної поведінки.